

Městský mobiliář jako informační systém pro bývalé Bat'ovy závody

Adam Dobeš

Bakalářská práce
2012

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta multimediálních komunikací

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta multimediálních komunikací

Ústav vizuální tvorby

akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Adam DOBEŠ**

Osobní číslo: **K08332**

Studijní program: **B 8206 Výtvarná umění**

Studijní obor: **Multimedia a design – 3D design**

Téma práce: **Městský mobiliář jako informační systém pro bývalé
Baťovy závody**

Zásady pro vypracování:

**Vytvoření systému městského mobiliáře jako nositele informace s ohledem na
industriální zlínskou architekturu**

- historická analýza daného prostředí
- průzkum současného trhu
- stávající stav daného prostředí
- vlastní tvarové a technologické řešení v rozsahu:
návrh, vizualizace, technický výkres, model 1:5
- výrobní možnosti

Na samostatném nosiči CD-ROM odevzdejte v minimálním počtu 10 kusů obrazovou dokumentaci praktické části závěrečné práce pro využití v publikacích FMK. Formát pro bitmapové podklady: JPEG, barevný prostor RGB, rozlišení 300 dpi, 250 mm delší strana. Formáty pro vektory: AI, EPS, PDF. Loga a texty v křivkách. V samostatném textovém souboru uveďte jméno a příjmení, login do Portálu UTB, obor (ateliér), typ práce, přesný název práce v češtině i v angličtině, rok obhajoby, osobní mail, osobní web, telefon. Přiložte svou osobní fotografii v tiskovém rozlišení.

Rozsah bakalářské práce: viz. Zásady pro vypracování
Rozsah příloh: viz. Zásady pro vypracování
Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

Bohumil Lehár – Dějiny Baťova koncernu (1894–1945)
Satelity funkcionalistického Zlína; ISBN 80-85052-30-X
A Utopia of Modernity : Zlín; ISBN 978-3-86859-034-0
Pavel Novák – Zlínská architektura 1900–1950

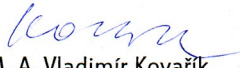
Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Art. Ivan Pecháček**
Ústav vizuální tvorby
Datum zadání bakalářské práce: **15. února 2012**
Termín odevzdání bakalářské práce: **18. května 2012**

V Uherském Hradišti dne 5. března 2012

doc. MgA. Jana Janíková, ArtD.
děkanka

L.S.

M. A. Vladimír Kovařík
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ/DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské/diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská/diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému a bude dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou/diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užit své dílo – bakalářskou/diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské/diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské/diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Ve Zlíně 13.3.2012

ADAM DOBĚŠ
.....
Jméno, příjmení, podpis

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělčně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užití-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Má bakalářská práce se věnuje vývoji prvků městského mobiliáře, nesoucích informace orientačního a historického rázu a vytvořených s ohledem na prostředí svého určení – bývalých Baťových závodů ve Zlíně. V první řadě se věnuji tématice městského mobiliáře: úvahám o vztazích panujících v městském prostředí, historickém vývoji mobiliáře a v neposlední řadě analýze současného trhu. Další kapitola je věnována právě danému prostředí, jeho historii, současnému i budoucímu stavu. Nakonec přistupuji k jednotlivým navrhovaným řešením a technologiím.

Klíčová slova: Zlín, Baťa, městský mobiliář, městské prostředí, Ductal, smalt

ABSTRACT

My thesis is dedicated to development of street furniture elements, that carry guidance and informations of historical character, created with regard to former Bata's factories in Zlin, for whom they are dedicated. Firstly I talk about street furniture: speculations about relationships in urban environment, historical development of street furniture and last but not least, analysis of current market. Next chapter is dedicated to the environment itself, it's history, current and future state. Finally there is the final solution for individual and used technologies.

Keywords: Zlin, Bata, street furniture, city environment, Ductal, vitreous enamel

Rád bych poděkoval oběma vedoucím mé bakalářské práce, tomu původnímu, panu Svobodovi, za cenné rady do života, a panu Pecháčkovi za jeho podstatný vliv při mém rozvoji jako začínajícího designéra během posledních tří let. Také chci poděkovat svým blízkým za jejich trpělivost a podporu.

„Každý člověk je zámožný, pokud má zdravé ruce a trochu rozumu.“

Tomáš Baťa

OBSAH

ABSTRAKT	5
ÚVOD	8
I TEORETICKÁ ČÁST	9
1 REŠERŠE K TÉMATICE MĚSTSKÉHO MOBILIÁŘE	10
1.1 CO JE TO MĚSTSKÝ MOBILIÁŘ.....	10
1.1.1 Typické prvky městského mobiliáře.....	11
1.2 HISTORICKÝ VÝVOJ MĚSTSKÉHO MOBILIÁŘE.....	12
1.3 SOUČASNÝ TRH.....	13
1.3.1 Realizace pro konkrétní prostory.....	14
2 ANALÝZA PROSTOR BAŤOVÝCH ZÁVODŮ	17
2.1 HISTORIE.....	17
2.1.1 Před-baťovský Zlín.....	17
2.1.2 První rozvoj zlínského průmyslu.....	17
2.1.3 Baťův Zlín.....	18
2.1.4 Další rozvoj po roce 1932.....	20
2.1.5 Druhá světová válka a znárodnění.....	20
2.2 ARCHITEKTURA A URBANISMUS ZÁVODŮ.....	20
2.2.1 Vybrané stavby.....	21
2.3 SOUČASNÝ STAV.....	22
II PRAKTICKÁ ČÁST	25
3 IDEA PROJEKTU	26
3.1 ZVOLENÉ PRVKY MOBILIÁŘE.....	27
3.1.1 Informační a orientační panel.....	27
3.1.2 Panely s číslováním budov.....	30
3.1.3 Lavička.....	32
4 ZVOLENÉ MATERIÁLY A TECHNOLOGIE	35
4.1 DUCTAL®.....	35
4.1.1 Vlastnosti Ductalu.....	35
4.2 SMALTOVÁNÍ.....	37
4.3 LISOVANÉ PODLAHOVÉ ROŠTY.....	39
4.4 DIGITÁLNÍ UV TISK.....	40
ZÁVĚR	41
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	42
SEZNAM OBRÁZKŮ	44
SEZNAM TABULEK	45

ÚVOD

Vztah mezi člověkem a jeho rodným městem je základním emocionálním pramenem této práce, jež si dává za cíl vytvořit takový systém městského mobiliáře, který bude jednak schopen pracovat jako prostředek pro základní vizuální a fyzickou interakci mezi člověkem a městským prostorem, jednak jako komunikační prostředek, vztahující se na informace především historického rázu, avšak především bude vytvořen s ohledem na umístění v areálu bývalých Baťových továren ve Zlíně, jeho historii, architektonický a urbanistický koncept a jeho současnou a nadcházející situaci.

Zlínské Baťovy továrny od devadesátých let mimo pohledy běžných obyvatel tohoto města tiše čekaly na verdikt, jakým způsobem s nimi bude nakládáno dále. Již více jak dvacet let po Sametové revoluci mají jednotlivé budovy téměř každá jiného majitele a konec majtkových sporů spojených především s porevolučním krachem akciové společnosti Svit je v nedohlednu. To zatím brání možnosti s celým areálem dále nakládat jako s celistvým, historicky a architektonicky velmi cenným komplexem. Analýzy areálu jsou mnohé. Plány na revitalizaci včetně vizualizací konkrétních řešení se v posledních letech objevují také. Má práce, co se týče jejího umístění do těchto prostor, počítá s revitalizací ve smyslu zachování tváře původních budov, jejich šetrnou komercionalizací, vytvořením obchodních, kulturních i obytných prostor a celkově zapojením těchto historických staveb do života v moderním městě.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 REŠERŠE K TÉMATICE MĚSTSKÉHO MOBILIÁŘE

V této kapitole se zabývám úvahami nad funkcí městského mobiliáře, a to nejen z hlediska praktického ale především jeho působení na městské prostředí. Dále uvádím součásti mobiliáře se kterými se můžeme setkat v našem okolí nejčastěji, historický vývoj těchto prvků a jak se pro ně postupně ve společnosti objevovala potřeba. Nakonec se zabývám analýzou značkového městského mobiliáře se kterým se můžeme setkat nejen na našem trhu a různými realizacemi do konkrétních prostor, odkazujících více na téma mé bakalářské práce.

1.1 Co je to městský mobiliář

V dnešní době stále více času trávíme v soukromých prostorách kanceláří, obchodních center, hudebních klubů, ale i našich pokojů s počítačem a televizí. Přesto je to právě veřejný městský prostor, který je našim průvodcem v mezičasech a hraje tak neméně důležitou roli v našem každodenním životě.

Ve veřejných prostorách, čímž rozumějme prostory ulice, parku, přechodu pro chodce či autobusové zastávky, s námi komunikuje velká řada komunikačních kanálů. Z hlediska prostředí je to především reklama, dále je to v nemenší míře architektura a pokud zachovám stupnici od nejvíce zřetelného po toho nejméně, na třetím místě bude zcela jistě městský mobiliář. Tyto tři zmíněné komunikační kanály spolu ve výsledku velmi úzce souvisí a dohromady utváří celkový ráz města a jeho atmosféru (čímž s námi vlastně komunikují).

Jak jsem již zmínil, přirozeně nejdominantnější je reklama a architektura. Architektura na nás křičí ze všech stran v historických centrech a reklama zase podél hlavní ulice. Městský mobiliář je ale všudypřítomný a jeho role se prolíná se všemi funkčními a estetickými aspekty městského prostředí. Vždy je třeba například vytvořit systém navigace pro chodce a tyto chodce zajistit z hlediska bezpečnosti i pohodlí při celém jeho pobytu ve veřejném prostoru ulice. A tak městským mobiliářem nazýváme veškeré vybavení ulice, přirozeně vzniknuvší z potřeby usnadnit a zpříjemnit pobyt v těchto prostorách, ať už se jedná o zmíněné ukazatele směru, bezpečnostní zahrazovací sloupy a zábradlí, lavičky, odpadkové koše či osvětlení.

Pokud má městské prostředí na své obyvatele působit jako celek a utvářet tak určitou atmosféru, která bude na lidi pozitivně působit a bude mít za následek jejich pozastavení se (a tedy i jejich návrat z uzavřených soukromých prostor), měl by být městský mobiliář vytvořen adekvátně k tomuto požadavku, tedy s ohledem na konkrétní místo pro které je určen a s tímto místem působit vyváženým způsobem.

1.1.1 Typické prvky městského mobiliáře

Osvětlení

Pouliční osvětlení je nejdůležitější prvek večerního života ve městě a zároveň nejstarší prvek mobiliáře vůbec. Přírozená potřeba viditelnosti určuje míru osvětlení v konkrétních částech města, a tak je dnes díky technologiím běžná určitá diverzita ve způsobech osvětlení. Prvním a původním osvětlujícím prvkem je pouliční lampa, u které jsou důležité např. otázky intenzity a barvy světla ale i bezpečnosti. Jako osvětlující prvek slouží také City Light, reklamní panel, který např. jako součást zastávky eliminuje potřebu dalšího osvětlovacího prvku. Dále jsou čím dál rozšířenější osvětlené lavičky či osvětlení zabudované v dlažbě.

Lavičky

Prvek, u kteréhož je ergonomie nejvíce důležitá snad ze všech částí mobiliáře je lavička. Právě s ní totiž člověk přichází do kontaktu na dobu mnohem delší než jak je tomu u prvků ostatních. Lavice jsou součástí města jako interaktivního prostředí, nikoliv pouze jako chodníků a cest určených k průchodu.

Odpadkové koše

Odpadkové koše jsou nevyhnutelnou součástí každého městského exteriéru a jejich přítomnost je ve vyvážené míře důležitá snad za každým rohem.

Zahrazovací prvky

Zamezují přístup chodcům či automobilům do určitých zón či v určitém směru. U těchto prvků je důležitá bezpečnost a dostatečná fixace v dlažbě / silnici.

Nosiče informací

Do této kategorie spadá škála prvků nesoucích řadu ať už komerčních či nekomerčních informací. Patří sem již zmíněné City Lighty jakožto nosiče reklamy či vitríny a stojany,

ale především směrové ukazatele, městské informační tabule a mapy. Právě do okruhu informačních nosičů spadá praktická část mé bakalářské práce.

K městskému mobiliáři dále patří **stojany na kola, pítka, kašny, rošty ke stromům či poklopy od kanalizace.**

1.2 Historický vývoj městského mobiliáře

Pojmu městský mobiliář dalo za vznik až dvacáté století a tímto pojmem se zastřešily prvky do té doby vznikající paralelně s rozvíjejícími se potřebami městského života. Pokud se vrátíme na samý počátek, byla zde potřeba osvětlit určitý prostor, který lidé využívali i po západu slunce, a upevňováním pochodní a loučí vlastně počali vybavovat exteriéry. Tato neměnná potřeba byla postupem let doplněna lavičkou, která své využití našla při veřejných událostech starověkého světa, především antiky. V této době vznikají také kašny a první veřejná značení, usnadňující orientaci ve stále se zvětšujících městech.

19. století a především tehdejší výrazná změna trendů ve společnosti, jako je bohatší kulturní život, přesun části městského života do parků či vznik sériové výroby, umožnily chápaní veřejného prostranství v širším kontextu. Součástí územního plánování se tak stal cíl vytvořit prostředí s mobiliářem odpovídajícím tehdejšímu výtvarným a celkově vůbec společenským trendům a požadavkům. Pro městské parky jsou navrhovány v jednotném stylu altány i lavičky, technologie umožnily konečně ve velkém zpracovávat kovy, což se projevilo ve využití litiny (kanalizační poklopy, zábradlí, sloupy od elektrického i plynového osvětlení). Vyšší koncentrací lidí v městských exteriérech se zvedla i potřeba něco dělat s odpadem – a tak se objevují odpadkové koše jako další část městské výbavy. Lidská touha shromažďovat se při kulturních akcích dává vzniknout reklamě v takové podobě, jak ji známe z dnešních dní, což se v patřičné míře projevilo ve vzniku reklamního mobiliáře a na vzhledu okolních ulic.

20. století s sebou přináší technologický boom a design jako takový získává ve společnosti status jako nikdy předtím. Ruku v ruce jde design průmyslový a grafický, setkáváme se tak s jednotnými vizuálními styly, dnes tak typickými pro každé město, což se projevilo u orientačních systémů, dopravních značení a značení ulic. Zároveň se díky některým realizacím začíná mluvit o městské identitě. To je nejvíce patrné u známých Pařížských vchodů do metra od Hectora Guimarda (obr. 1, str. 15). Tyto secesní multifunkční (zábradlí, zastřešení, značení, mapa) prvky z litiny a polykarbonátu jsou součástí identity

Paříže již více než sto let. Druhým prvkem podobného významu jsou anglické červené telefonní budky od Gilese Gilberta Scotta (obr. 2, str. 15), které prošly mnohaletým vývojem a v podobě jakou známe dnes, tedy Kiosk K6 jsou naprosto nezaměnitelné.

Poválečný vývoj ve východní Evropě bohužel přinesl jisté oddálení se městského prostředí od člověka, ne-li rovnou přetržení tohoto vztahu. Symbolem takového faktu je socialistický "brutalismus" – sériová výroba panelových domů a mobiliáře pomocí betonových bloků, které nerespektovaly žádné tradice a nepokoušely se o jakoukoliv vizuální přitažlivost a přiměřené proporce. Jelikož byl v této době vztah mezi člověkem a jeho prostředím až na posledním místě, lze to považovat v určité míře i za prapůvod rozsáhlého vandalismu a ničení výbavy exteriérů. Tento odkaz dodnes přetrvává a s jeho následky se budeme vyrovnávat ještě dlouhá léta. Naštěstí co se týče mobiliáře, jsou známé betonové lavičky a unifikovaná dětská hřiště už dlouhá léta nahrazována modernějšími, šetrnějšími a především designově a funkčně diferenciovanými realizacemi.

1.3 Současný trh

Na českém trhu s městským mobiliářem působí množství firem s více či méně kvalitními produkty (tedy z hlediska designu). Jejich působení je mnohdy ve smyslu distribuce zahraničních značek z katalogu, ale i vlastní tvorby. Nejčastěji opakovaná česká značka je mmcité (obr. 3, str. 15), která v sobě kombinuje navrhování, výrobu, propagaci i distribuci městského mobiliáře nejen po České republice, ale v přímém zastoupení ve většině evropských zemí i USA. Firma slaví úspěchy nejen díky kombinaci všech součástí daného byznysu, ale především profesionálnímu a citlivému přístupu počínajícímu návrhem, technickým vývojem a konče dodáním a instalací. Díky tomu, že se často setkávám s produkty mmcité nejen po zlínském kraji, lze mluvit i o jisté inspiraci k tématu mé práce. Mezi další společnosti, na které u nás narazíme je např. SIACITY, dodávající celohliníkové řady produktů vznikající různými způsoby, ať už ohýbáním či tvorbou profilů. Autorem designu produktů této společnosti je Liberecké architektonické studio SIADESIGN. V neposlední řadě bych rád zmínil společnost Urbania, nabízející především vlastní, ale i zahraniční produkty a unikátní realizace na zakázku.

Zůstaneme-li u českého trhu ještě chvíli, bylo by dobré zmínit občanské sdružení City Point, pořádající celorepublikové soutěžní přehlídky městského mobiliáře. Jak říkají webové stránky sdružení: „Hlavním cílem organizátorů je probuzení zájmu odborníků i ši-

rokové veřejnosti o téma, které je stále opomíjeno jak představiteli měst, tak je mu věnována jen okrajová pozornost ze strany občanů. Přitom na ulicích měst se každý z nás pohybuje denně. Každý den se setkáváme s jednotlivými prvky městského mobiliáře a jejich kvalita přímo ovlivňuje naše životy.“ [1]

Ze zahraničních firem je třeba zmínit barcelonskou značku Escofet, pracující nejen s elementy z umělého kamene. Firma na sklonku 19. století spolupracovala s Antoni Gaudím na jeho Sagrada Familia a dnes patří na poli městského mobiliáře mezi světové špičky i díky spolupráci s renomovanými architekty a designéry. Jak sami tvrdí, jejich mise spočívá ve „zvýšení kvality a vzhledu veřejných prostor. Escofet reinterpretuje městský prostor tak, že se zabývá, zapojuje a podporuje větší využití městského prostředí instalací kreativních a inovativních produktů a systémů.“ [2]

1.3.1 Realizace pro konkrétní prostory

the New York City High Line

Park otevřený roku 2009 jako konverze přes dva kilometry dlouhé nepoužívané nadzemní dráhy. Součástí je i patřičné parkové vybavení, a tak podle toho, ve které části se návštěvník nachází, může využít lehátka, lavice, vodní plochy i výhledové plošiny. Zajímavé na tomto řešení je práce s původním „divokým“ rázem celé plochy a jednotný styl vybavení fungující nejen navzájem, ale i se speciální dlažbou ve směru kolejí (obr. 4, str. 16).

Důlní komplex Zollverein v Essenu

Původně uhelné doly, nyní díky nadčasové architektuře a citlivému zacházení moderní prostory historického muzea a muzea Red Dot, patřící pod kulturní dědictví UNESCO. Pro mé téma jsou především zajímavé vizuálně naprosto adekvátní informační cedule a sloupy (obr. 5, str. 16).

Obr. 1: Pařížské metro

Obr. 2: Červené telefonní kiosky v Londýně

Obr. 3: Parková lavička Portiqoa; mmcité a.s.

Obr. 4: High Line Park v New Yorku

Obr. 5: Pohled na Red Dot Design Museum v Essenu s orientačním sloupem

2 ANALÝZA PROSTOR BAŤOVÝCH ZÁVODŮ

Následujících několik stran je věnováno historickému vývoji a událostem, které měly vliv na současnou podobu města Zlína a továrního komplexu. Dále se zde věnuji architektonické stránce této problematiky a nakonec analyzuji současný stav prostor. Celá kapitola pro mne byla nezbytná k pochopení historických, ideologických a vizuálních vztahů panujících v pozadí a vedoucích k ideji mého návrhu.

2.1 Historie

2.1.1 Před-baťovský Zlín

Zlín započal svou historii jako malé městečko s feudálním panstvím, které se v listině z roku 1592 zmiňuje o řadě cechů. Mezi ty největší patřily mj. soukenický, ševcovský, řeznický, dobré postavení měli i hrnčíři či kováři. Zlín 16. století patřil mezi největší města na východě Moravy a již z 18. století je jasně patrný věhlas Zlína v širším okolí jakožto centra kvalitního řemesla. První dvě místní továrny, jedna na zápalky, druhá na boty se prozatím příliš neprosadily, ale počet řemeslníků v poměru k počtu obyvatel města vysoce převyšoval podobná okolní centra.

Ve druhé polovině 19. století nastává ve Zlíně cestovní, vzdělávací i kulturní rozvoj. Kromě Sokola zde působí hudební, divadelní a čtenářské spolky. O vzdělání je ve městě postaráno v průmyslové a měšťanské škole a samozřejmě vlaky do Vizovic nemohou jezdit jinudy než přes Zlín, což obyvatelům města nabízí zcela nové možnosti, které se v pozdějších letech neostýchají využít.

2.1.2 První rozvoj zlínského průmyslu

Jak jsem již zmínil, zbudování železnice odstartovalo vývoj Zlína k podobě, v jaké jej známe dnes. Tomáš Baťa neváhal a nechal vedle nádraží postavit první tovární budovu, značně inspirovanou jeho cestou do Ameriky (architektem pravděpodobně Dominik Fey). Rozšířil tak velmi omezené výrobní možnosti obuvnické firmy založené společně s jeho sourozenci Antonínem a Annou jako několik dílen na náměstí. V té době již měli něco okolo sto dvaceti zaměstnanců, jejichž počet se měl ještě rapidně zvýšit. Během předchozích let bylo pro obyvatele běžnou praxí ze Zlína odejít za prací klidně i přes oceán, což se změnilo právě díky rozšiřování fabriky na obuv, a to nejen sourozenců Baťových, nýbrž

dalších obchodníků, inspirovaných nebývalým úspěchem. Díky tomu Zlín brzy získal věhlas průmyslového centra v širokém okolí.

Tomáš Baťa vzal vedení podniku daleko zodpovědněji, než by se dalo čekat, a snažil se rozšiřovat a udržovat vztahy po celém Rakousku-Uhersku. V Praze tak například navázal cenný vztah s Janem Kotěrou, který mu pro začátek vypracoval návrh značných úprav jeho rozestavěné vily na zlínském Čepkově. Důležitější však byla péče o zaměstnance, proto se v hlavě T. Bati rodily nápady na rozsáhlé výstavby úřednických a dělnických domů na jih od areálu. Pozemky ale byly prozatím ve vlastnictví barona.

Výrobců obuvi bylo ve Zlíně v té době stále několik. Nejvýraznější konkurent – František Štěpánek, na dlouhá léta zlínský starosta, se zasadil například o ustanovení Zlína soudním okresem. První světová válka Zlínu přinesla významnou a historiky často vyzdvihovanou zakázku na armádní obuv. Ta dopomohla všem zlínským obuvnickým fabrikám několikanásobně zvýšit stavy zaměstnanců. Největší příval byl samozřejmě u Bati, jehož firma se původně se čtyřmi sty zaměstnanci zvětšila desetkrát. To v Baťovi umocnilo jeho zapálení pro rozsáhlé plány výstavby zaměstnaneckých domů a díky smlouvě s baronem z roku 1917 měl zajištěn postupný odkup pozemků na úpatí zlínské Tlusté hory, jižně od továrního areálu. Jak je ale poznat z Kotěrova „Regulačního plánu zlínské kolonie firmy T. A. Baťa ve Zlíně“, rozsáhlé výhledy nekončily u ubytování pro zaměstnance. Součástí byly původně i lázně, obchodní dům, jídelna a veškeré dnes již samozřejmé sociální a kulturní zázemí, včetně nemocnice.

Bohužel poválečné společenské klima bylo bouřlivé i ve Zlíně. Období přechodu z monarchie na republiku mělo za následek četné zaměstnanecké stávky a ve volbách se projevil silné levicové tendence, které vyústily zvolením socialisty F. Nováka starostou s jeho následným přechodem ke komunistické straně. Stavy zaměstnanců ve všech zlínských továrnách se opět snížily z celkových osmi tisíc během války na tři a půl v roce 1919. V té době zanikla i firma bývalého starosty Štěpánka. I přesto se na Letné začalo v rámci možností s výstavbou prvních domků a paralelně s nimi dostala svou novou podobu i radnice dle návrhu F. L. Gahury.

2.1.3 Baťův Zlín

S celkově nevalnou situací bylo po válce třeba něco udělat, proto byly nasazeny známé „Baťovské ceny“ končící vždy devítkou a mající hluboký dopad na jednání zákazníka.

Druhým důležitým a především odvážným činem bylo v září 1922 snížení veškerých cen o 50 %, doprovázených inzerátem s heslem "Baťa drtí drahotu". Díky tomu se musely snížit i platy zaměstnanců o 40 %, to jim ale Baťa vynahradil opětovným snížením cen za veškeré životní potřeby na polovinu. Akce se setkala s obrovským úspěchem – firma Baťa se nejen finančně osamostatnila, ale také ovládla celý obuvnický průmysl v Československu. Roku 1923 byl pak Baťa zvolen starostou města a mohla tak začít nová, „zlatá“ éra Zlínského rozvoje.

V následujících letech se továrna rozrostla o nespočet budov s vyspělou výrobní technikou a dokonale promyšlenou organizací. Baťa považoval zaměstnance spíše za své partnery, vymyslel jim pro to silně motivační systém prémie a účasti na zisku a ztrátě, což si každá dílna poté spravovala samostatně. Postupem let, jak kapitál rostl, mohla si firma dovolit nakoupení nejmodernějšího zařízení pro pásovou výrobu, které nadmíru spokojení zaměstnanci dokázali využít pro do té doby neobvyklou míru produkce. I platy byly v evropských poměrech vysoce nadprůměrné. O pozici ve firmě byl mimořádný zájem, proto počet zaměstnanců vzrostl do roku 1927 na bezmála devět a půl tisíce. S obdivem na to reagovali nejen tehdejší politici, ale především stále více ochromená konkurence. Do Zlína se začaly sjíždět návštěvy a exkurze z celého světa, roku 1928 i z Japonska. Baťovo vydavatelství produkovalo celou řadu knih, časopisů a novin, z nichž ty vydávané uvnitř firmy se překládaly a byly přístupné ve všech Baťových závodech v zahraničí.

Po finanční stránce díky Baťovi vzkvétal celý Zlín. Firma z vlastních prostředků začala ve druhé polovině 20. let dávat hmotnou formu plánům na výstavbu zeleného města (v té době už na projektu spolupracoval Baťa s F. L. Gahurou) s kompletním sociálním a kulturním zařízením nejen pro své zaměstnance. Zároveň byly díky Baťově funkci jako starosty prosazeny nízké daně, což spustilo příval dalších podnikatelů na území města. Městská kasa tím samozřejmě netrpěla, neboť prosperující firma přesouvala každým rokem vysoké částky do městské kasy na další financování výstavby. Po architektonické a urbanistické stránce získával areál závodů podobu betonových sloupů a červených cihel již od roku 1923, ve čtyřech postupných vlnách byly vystavěny sídliště z cihlových domků s rovnými střechami a na východě města vznikala nemocnice. Náměstí práce při vchodu do továrny vzniklo během let 1925-32 výstavbou tržnice, obchodního domu, společenského domu a Velkého kina.

2.1.4 Další rozvoj po roce 1932

Smrt Tomáše Bati při letecké nehodě v roce 1932 tak pouze způsobila, že už se nemluvílo o Baťovi jako jednotlivci, ale o firmě Baťa, jejíž vedení převzali Tomášovi úzcí spolupracovníci včetně nevlastního bratra Jana Antonína. Rozvoj firmy se nezastavil a do rozsáhlého okruhu činností, kterými se impérium o počtu zaměstnanců přes čtyřicet tisíc (pouze v Československu) zabývalo, spadala mj. výroba pneumatik, přes konstrukci letadel až po lodní dopravu.

2.1.5 Druhá světová válka a znárodnění

Během protektorátu v podstatě končí období prosperity firmy a města. Do nově vzniknuvší dozorčí rady firmy je postupně dosazeno několik členů německé národnosti, a to bez přítomnosti J. A. Bati, který od roku 1939 pobýval trvale mimo Evropu. Na město je provedeno několik náletů spojeneckého letectva. Ten nejničivější roku 1944 způsobil jen na komplexu závodů škody za více než půl miliardy korun a důvody toho činu nejsou do dnes objasněny.

Poválečné dění s sebou neslo mnohé vykonstruované soudní procesy a „náležité“ tresty, především proti členům rady. Jméno J. A. Baťa bylo od té doby spojováno s vykořisťováním dělnictva a veškeré zahraniční továrny padly do rukou tamních vlád či jiných firem. Ze Zlína odchází davy lidí, povětšinou v minulosti zastávajících funkce vedoucích ve firmě. Nový ředitel JUDr. Ivan Holý, za války utajený spolupracovník gestapa, se zaslужuje o vznik státního podniku Svit a přejmenování Zlína na Gottwaldov.

Dědictví souhrnu tentokrát už zahraničních společností získal nakonec Tomáš Baťa ml. (Jan Antonín se vzdává svého podílu v jeho prospěch), vracející se se svou firmou do Zlína z Kanady až v roce 1991.

2.2 Architektura a urbanismus závodů

Jak uvádí F. L. Gahura, tovární budova s proporcemi modulu $6,15 \times 6,15$ m je základním pramenem, od něhož je v rámci konstruktivistické jednoty celkového pojetí Zlína třeba v různých variacích čerpat pro veškeré další výstavby jak v areálu, tak pro stavby věnované veřejnosti. Uvedený rozměrový modul vznikl jednak americkým vlivem, jednak četnými zkouškami technického rázu (týkajících se vlastností stavebního materiálu – železobetonu) a nakonec i zvážením tehdejších nároků na prostor pro práci. Budovy pak měly

být dle původního plánu stavěny v proporcích 3×13 m do sítě a číselně označeny po desítkách ve směru od východu, se vzájemným železničním i silničním propojením. Jednoduchý železobetonový skelet umožňoval nejen variace půdorysné, ale dle potřeb se lišilo i zpracování vnějšího cihlového pláště s okny. Nosné sloupy byly u prvních staveb čtvercové, kruhové se používaly až od 30. let. Stavba budov byla účelná, levná a především rychlá, navíc stanovený modul umožnil prostory využít dynamicky pro jakoukoliv fázi výroby.

O zázračném tempu výstavby dokládá dokumentace z roku 1931 o stavbě strojírny (obr. 6, str. 24). Na začátku června začínají první stavební práce, v srpnu už stojí dvoupodlažní skelet a v listopadu je pětipodlažní budova připravena k používání. Dodejme že půdorysné rozměry budovy jsou stanovených 20×80 m.

2.2.1 Vybrané stavby

Přestože šlo původně o variace standardizovaného modulu, několik staveb v areálu se svou formou vymyká i v rámci Evropské architektury. Vliv na současnou nejednotnou podobu areálu pak měly především poválečné události a nevyhnutelný technologický pokrok (patříčně přibrzděný způsobem fungování průmyslu v Československu během druhé poloviny 20. století).

Baťův mrakodrap

Dodnes významná zlínská stavba z roku 1938 architekta Vladimíra Karfíka je považována za „konstruktivistickou katedrálu“. Důvodem pro stavbu bylo, že v polovině třicátých let v podniku vznikla potřeba pro rozsáhlé úřednické prostory. Budova tak vznikla v podstatě jen úpravou základní proporce ostatních továrních budov tak, že komunikační vertikály vystupovaly z objektu.

Centrální sklad obuvi

Autorem stavby dokončené roku 1955 je Vladimír Kubečka. Budova nahrazuje původní objekt zničený při náletech v roce 1944 a s velikostí 78×72 m o deseti podlažích jde dodnes o jednu z největších budov ve Zlíně.

Po válce se ustoupilo od jednoty modulu $6,15 \times 6,15$ m, proto se někde využívá i modul $7,85$ m, u této stavby je to 6×6 m. Díky technické promyšlenosti za účelem rozsáhlých skladovacích prostor i zachování původní filosofie továrních staveb jde o významný prvek v panoramu města.

Sklad chemikálií a opravna

Při stavbě budov 32 a 33, umístěných naproti skladu obuvi, již architekt Prikryl během 70. a 80. let nerespektoval zaběhlou vnější podobu továrních budov, držel se ale původního modulu $6,15 \times 6,15$ m, tentokrát s moderním pojetím průběžných oken podél celé stavby.

2.3 Současný stav

K bývalým Baťovým závodům ve Zlíně, velmi často ještě nazývaným „areál Svit“, nemají v současné době obyvatelé města nijak zvlášť pozitivní vztah, což mohu potvrdit především z vlastní zkušenosti. Při jedné z mých výprav do areálu s fotoaparátem jsem narazil pravděpodobně na zaměstnance jedné z tamních firem. S údivem mě pozoroval a pobaveně se zeptal, proč místo těch zřícenin nefotím třeba mladé holky. Pravdou je, může se zdát, že původní budovy svou největší slávu už dávno zažily. Po mnoho desítek let jsou zatíženy nezastavující se výrobou a minimální či necitlivou vnější údržbou, což se samozřejmě projevuje na celkovém nejednotném vzezření a místy unavené, jinde plytké atmosféře areálu. Některé budovy, konkrétně 25. a 26., přestože se nacházejí v dobře přístupné okrajové části areálu hned vedle vlakového nádraží, zůstávají už mnoho let zcela opuštěny a ponechány osudu. Především o budově 25. je známo, že jejímu výraznému chátrání může v nejbližší době udělat přítrž demolice a výstavba dalšího obchodního centra. To se samozřejmě týká i přilehlých objektů. Prozatím člověka zaujmou divoké "zahrady na střeších", ze kterých by měl Le Corbusier zcela jistě radost.

Co se týká okolních využívaných budov, především ve východní části areálu nacházejí některé budovy své soudobé neprůmyslové využití, což iniciuje jejich přestavbu a modernizaci přibližně v rámci předpisů pro zachování původního architektonického záměru. Tento trend viditelně započal v roce 2004 dokončením dodnes často citované rekonstrukce Baťova mrakodrapu, do nějž se vzápětí přesunul Krajský úřad. I přilehlá 11. budova byla při zachování původních dispozic přestavěna na třípodlažní parkoviště (tento zásah by se mohl zdát drastický, přestavba je ale provedena citlivě a vkusně). Pokud se přesuneme více na západ areálu, zde již panuje neutichající průmyslová výroba. V tomto případě jsou budovy většinou v původním stavu s přetřenými fasádami, ale nachází se zde i necitlivé zásahy ovlivněné potřebou zdejších mnohých firem rozšířit výrobní prostory, bohužel ještě z dob kdy nad těmito projekty nepanovala jakákoliv vztažená ruka památkářských norem a předpisů.

Celkově tedy v areálu panuje jistá diverzita co do úrovně modernizace a míry využití veškerých prostor. Mnohá patra budov jsou evidentně vyprázdněná a jiná po strop napěchovaná výrobní technikou, díky které je Zlín pověstný občasným zápachem z nepřetržitého zpracování kaučuku, jehož produkce jsem byl v dostačující míře svědkem a účastníkem během studia na střední škole. Důvody dodnes trvajících majetkových sporů a neshod mezi plány jednotlivých soukromých vlastníků a plány města tkví v porevolučním vývoji v národním podniku Svit a jeho roztržení v počátcích 90. let kvůli neschopnosti adaptace na kapitalismus, kuponové privatizaci, která nesplnila očekávání, a vůbec vnitřnímu i vnějšímu zjištěnému tlaku na rozklad Svit. Před pár lety byla přesto situace daleko pesimističtější než dnes, kdy radnice může alespoň do určité míry kalkulovat především s východní částí areálu. V současné chvíli nejviditelnější architektonický projekt v areálu je přestavba budov 14. a 15. na prostory galerie, muzea a knihovny a přestavba prostor bývalého podnikového koupaliště na nové Laboratorní centrum Fakulty technologické UTB. Příkladem ducha, v jakém chce město Zlín areál dále revitalizovat je také 23. budova – Podnikatelské inovační centrum. Tyto, zdálo by se někdy megalomanské projekty ale zdaleka nebudou stačit k úplnému začlenění života v areálu do organismu města Zlína.

Obr. 6: 3 fáze výstavby strojírný

Obr. 7: Mrakodrap během výstavby v roce 1937

Obr. 8: Budova 33 a Centrální sklad obuvi v pozadí

Obr. 9: Opuštěná 26. budova

II. PRAKTICKÁ ČÁST

3 IDEA PROJEKTU

Po zhodnocení historické a architektonické analýzy a četných návštěvách areálu s fotoaparátem následovalo hledání výrazových prostředků použitelných pro městský mobiliář jako informační systém pro tyto prostory a zároveň volba informací, které tento mobiliář ponese.

Mým cílem již od začátku nebylo vytvoření nosičů reklamy jako informace mající většinou nulový vztah s prostředím, ve kterém se vyskytuje. Naopak jsem hledal něco hlouběji provázaného s danými prostory. Vzhledem k tomu, že sám pocházím ze Zlína a mám k tomuto tématu i jistý osobní vztah, který se během mé práce dále prohloubil, volba nakonec padla právě na tuto tematiku, tedy tvorbu vztahu mezi člověkem a prostředím majícím svou historii. Po zvážení současné situace v areálu a možností potencionálního rozvoje těchto prostor, který je v plánu, jsem tedy pomyslně uchopil za ruku potencionálního návštěvníka areálu a v případě že má nějaký konkrétní cíl se ho snažím nasměrovat správným směrem, a zároveň mu naznačuji, že prostory, ve kterých se nachází, měly svůj dlouhodobý vývoj a atmosféra se v nich během let několikrát radikálně změnila. Mohlo by se zdát, že naznačení je málo. Beru však v potaz, že pokud člověk chce komplexní informace, sám si je vyhledá, a tedy podávání takových informací v místech kde stačí na tyto informace odkázat, je v dnešní informační době zbytečné.

V další fázi jsem hledal výrazový prostředek, resp. jeho základní kámen, který by v sobě odrážel celkového ducha areálu. Přes návrhy, ve kterých jsem zohledňoval od přísného opakujícího se architektonického rázu budov, po fakt, že se zde vyráběla obuv, jsem se dostal k jádru jisté rozbitosti, organičnosti, úpadku, uchování a dalšího využití. Moderní průmyslový Zlín byl od počátku budován jako zelené město (což mu zůstalo dodnes), Gahurova „továrna v zahradách“, proto jsem se zprvu uchopil myšlenky organičtějšího tvaru. Nechtěl jsem se zde už držet přísnosti a konstruktivního pojetí, neboť dle mého to byl především počáteční plán výstavby za účelem rychlosti, nízkých nákladů a přizpůsobitelnosti. Tyto požadavky jsou v areálu dnes víceméně pasé. Naopak především nevyužívané části areálu získaly nový, právě více rozmanitý, jemný ráz v povrchu, texturách a obrysech. Tato členitost se dle mého nepříčila s ne zcela vyrovnaným osudem areálu, s jeho rychlým rozvojem, následným zvratem za 2. světové války, který poukázal na křehkost lidského úsilí vzhledem k okolním vlivům, které nelze zcela ovlivnit, následným úpadkem kvůli krátkozraké účelnosti, chátráním. Právě onu křehkost s notnou

dávkou organičnosti jsem si zvolil jako pramen vizuálního pojetí a dále rozvíjel.

3.1 Zvolené prvky mobiliáře

3.1.1 Informační a orientační panel

Nejobsáhlejším prvkem mé práce je informační panel s mapou. S tímto panelem počítám především v okrajových a vstupních částech areálu, kde by sloužil jako orientační prvek rozesílající návštěvníky správným směrem hlouběji mezi budovy. Zároveň je panel nositelem informací vztahujících se k mnohaleté historii areálu.

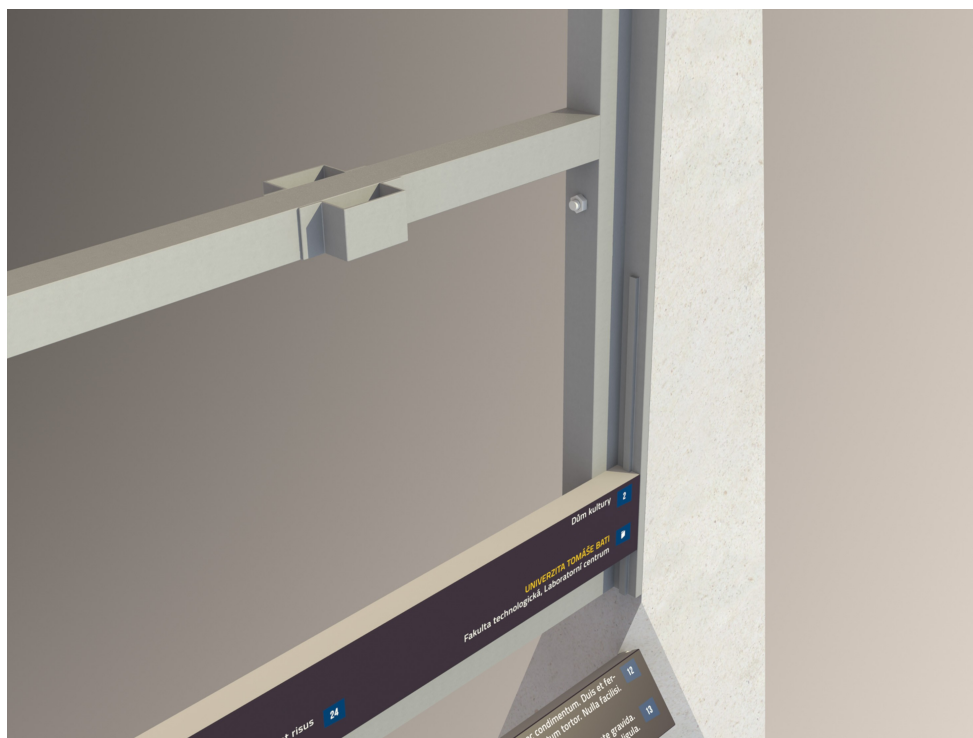
Konstrukčně se panel sestává z betonové základny s ocelovým podstavcem se čtyřmi závitě, ke které se připevní Ductalový panel taktéž se zalitým ocelovým nástavcem. V Ductalu je zalito celkem pět závitů, ve vzdálenostech odpovídajících otvorům ve styčné ploše s hliníkovým rámem samotného informačního panelu. Rám je vytvořen z hliníkového profilu, svařeného do tvaru obráceného U, ke kterému jsou přivařeny další tři příčky. Rám už je přímo nositelem smaltovaných tabulí a hliníkových výměnných tabulek s grafikou. Smaltované tabule jsou k rámu přilepeny silikonovým lepidlem (šířka lepené plochy nejméně 20 mm, ohyby u mého řešení mají 30 mm), které zamezí vniku vlhkosti dovnitř konstrukce. Ve spodní části mapy jsou celkem čtyři hliníkové tabulky, na kterých jsou samolepicí fólie s informacemi o budovách, nacházejících se na mapě. Tyto tabule jsou vyměnitelné, vzhledem k tomu, že časem mohou zobrazované informace pozbyť platnosti a bude je třeba aktualizovat. Výměnu tabulí umožňuje odjímatelná spodní deska hliníkového rámu a zajišťovací koleje po obou vnitřních styčných plochách s tabulkami, opatřenými drážkami. Tyto konstrukční prvky jsou samozřejmě skryty uvnitř rámu.

Smaltované tabule, vzhledem ke svojí velké ploše je třeba zajistit proti prohýbání. K tomu slouží dvě vnitřní příčky rámu s přivařenými profily, které se dotýkají zadní strany tabulí. Styčné plošky profilů mohou být opatřeny např. pryží, aby se nepoškodil sklovitý povrch smaltu.

Výška kompletního objektu je 2200 mm, šířka 1265 mm a hloubka 188 mm. Hloubka rámu je 100 mm.

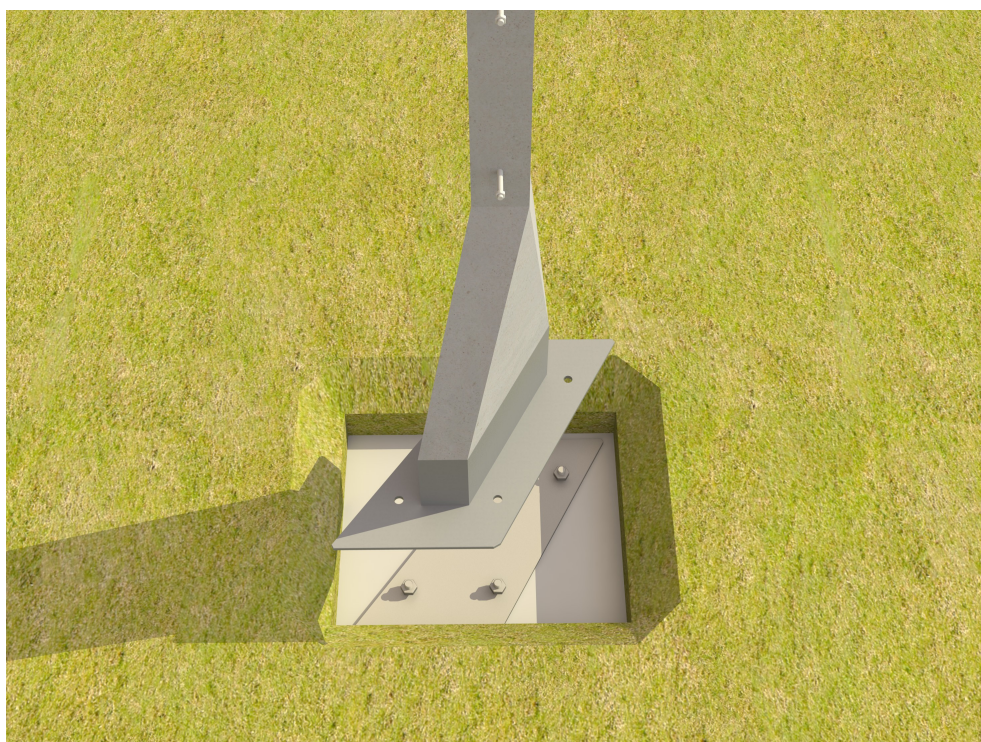
Obr. 10: Informační a orientační panel

Obr. 11: Detail podpěr pro smalt a drážek pro hliníkové tabulky

Obr. 12: Konstrukce rámu s odjímatelnou spodní deskou

Obr. 13: Detail kotvení v zemi

3.1.2 Panely s číslováním budov

V současné chvíli jsou jednotlivé budovy značeny různými, ať už vhodnými nebo nevhodnými způsoby. Především z hlediska viditelnosti a orientace je kvalita použitých řešení kolísavá, tabule se nenacházejí na logicky sjednocených místech a nenabízejí nic kromě skromného číselného označení. Můj návrh spočívá v logickém uspořádání značení pro areál jako celek, umístění na budovy tam, kde by to člověk čekal a také přínos nového významu. Panely by se umísťovaly logicky směrem k hlavní ulici, k východní straně budovy případně ke vchodu. To by sloužilo ke snazší orientaci příchozích, se kterými počítám ze směru od centra města.

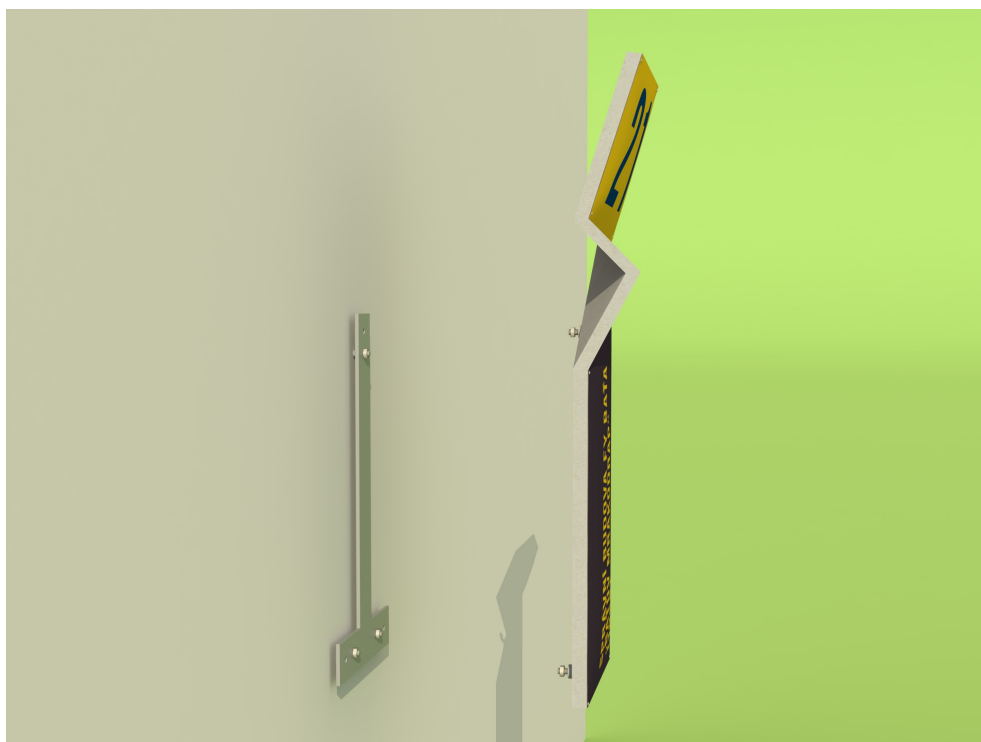
Kromě čísla budovy by panel nesl informaci o letech výstavby a původním účelu budovy. Tento jednoduchý prvek podle mě vnáší do prostoru zcela novou atmosféru a nové vnímání prostoru s pochopením významů.

Konstrukčně se jedná opět o zlomenou Ductalovou desku, ke které jsou přišroubovány dvě smaltované tabulky. Ke zdi se prvek připevňuje pomocí ocelového obráceného T připevňovacího ke stěně, obdařeného třemi otvory pro závity, kterými byla při odlévání vylepšena Ductalová deska.

Výška objektu je 1500 mm, šířka 450 mm a hloubka 155 mm. Tloušťka Ductalové desky je 35 mm.

Obr. 14: Panel s číslem budovy

Obr. 15: Náhled kotvení ke zdi

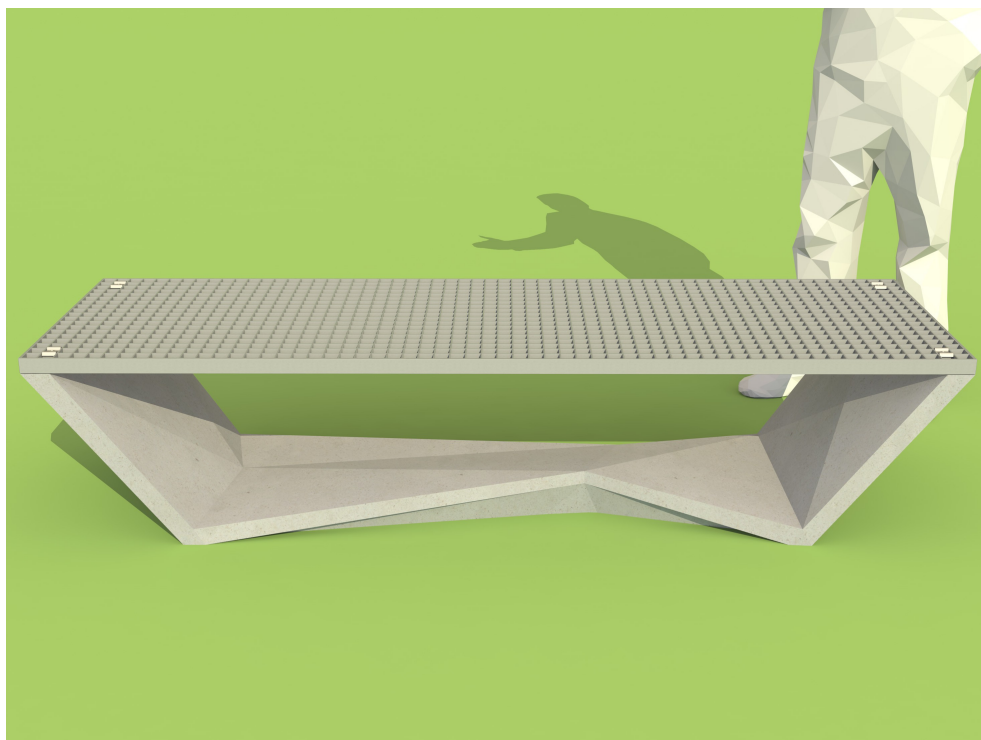
Obr. 16: Náhled kotvení ke zdi

3.1.3 Lavička

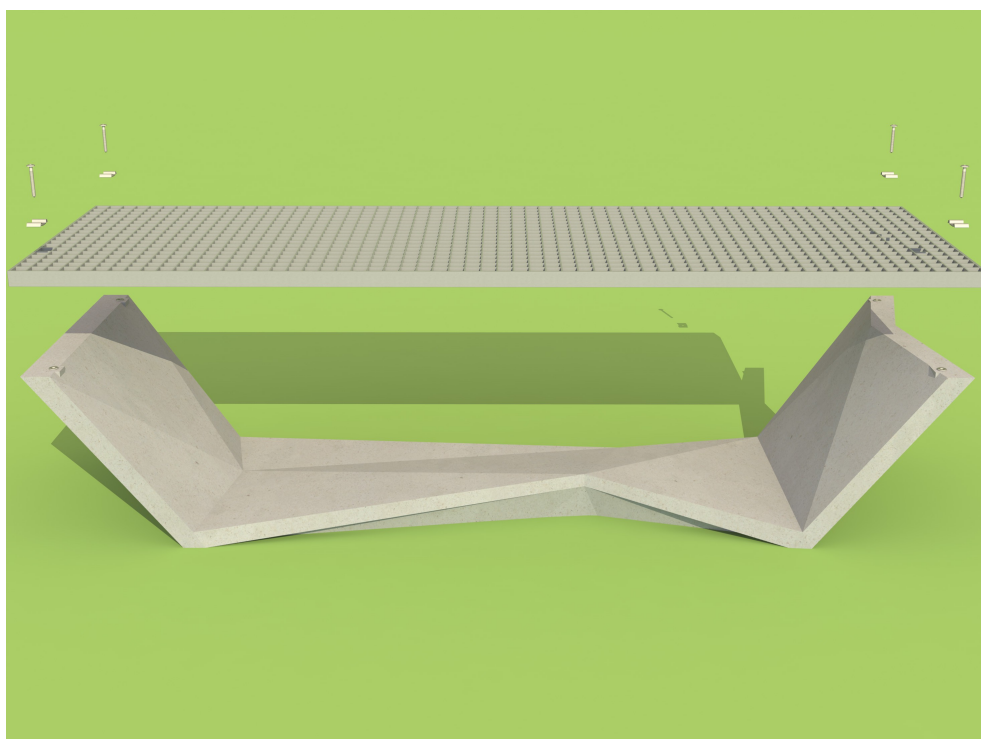
Třetím prvkem mnou navrhovaného řešení je lavička. Ta sice není nositelem konkrétních informací, nelze si ale v současné době nevšimnou absolutní absence tohoto prvku mobiliáře uvnitř areálu Baťových závodů. Zvolil jsem ji proto jako doplňující prvek mobiliárního setu jako odpověď na obecně vyvěrající potřebu areálu. Lavička počítá s volným umístěním jednotlivě i po skupinkách, se sedací plochou přístupnou z obou podélných stran, čímž je umožněno i umístění doprostřed otevřeného prostranství a tedy nejen ke kraji komunikace.

Vzhledem k tomu, že základna odlitá z Ductalu dosahuje dostatečných dimenzí a hmotnosti, nenavrhují žádné mechanické spojení se zemí. Jako sedací plocha slouží olemovaná lisovaná podlahová mříž o výšce 30 mm a šířce ok 22×22 mm. Zvolený materiál má vysokou výdrž, není jednoduše znehodnotitelný a v případě potřeby se dá snadno nahradit.

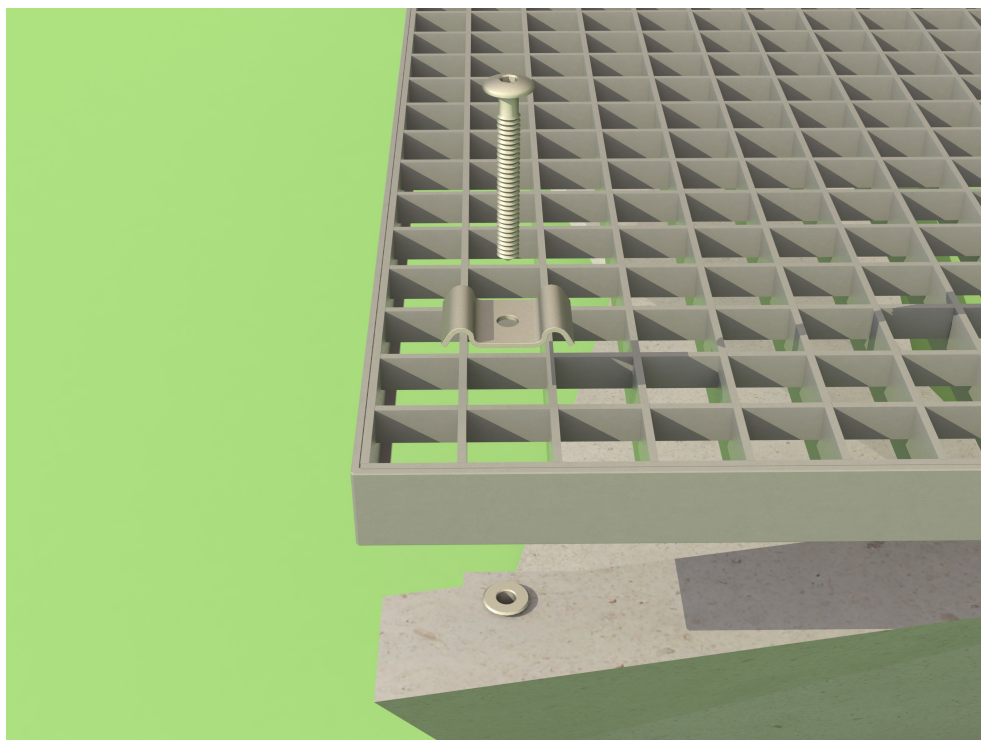
Lavička dosahuje délky 2000 mm, šířky 650 mm a výšky 450 mm.

Obr. 17: Lavička

Obr. 18: Princip konstrukce lavičky

Obr. 19: Detail spoje

4 ZVOLENÉ MATERIÁLY A TECHNOLOGIE

4.1 Ductal®

Pod tento název spadá řada proprietárních technologií francouzské společnosti Lafarge, umožňujících produkci kvalitních betonů, majících využití u tvarově a nosně náročnějších aplikací, kde ostatní betony není možné použít bez přídavných podpůrných systémů.

Minerální matrice zde obsahuje 2 – 4 % kovových nebo organických vláken, která zvyšují mechanické vlastnosti v tahu i tlaku a to 8krát až 10krát. Možné je tak vytvářet mnohem užší a delší sekce bez nutnosti vnitřní či externí mechanické podpěry, což předurčuje Ductal k širokému využití ve světě architektury a designu. Mluví se zde o využití u vnějších elementů budov, to nejen jako dekorační ale i izolační a vodotěsný prvek, dále u odolných mostovek a pak především u nábytku, městského mobiliáře a koupelen.

4.1.1 Vlastnosti Ductalu

Tvárnost

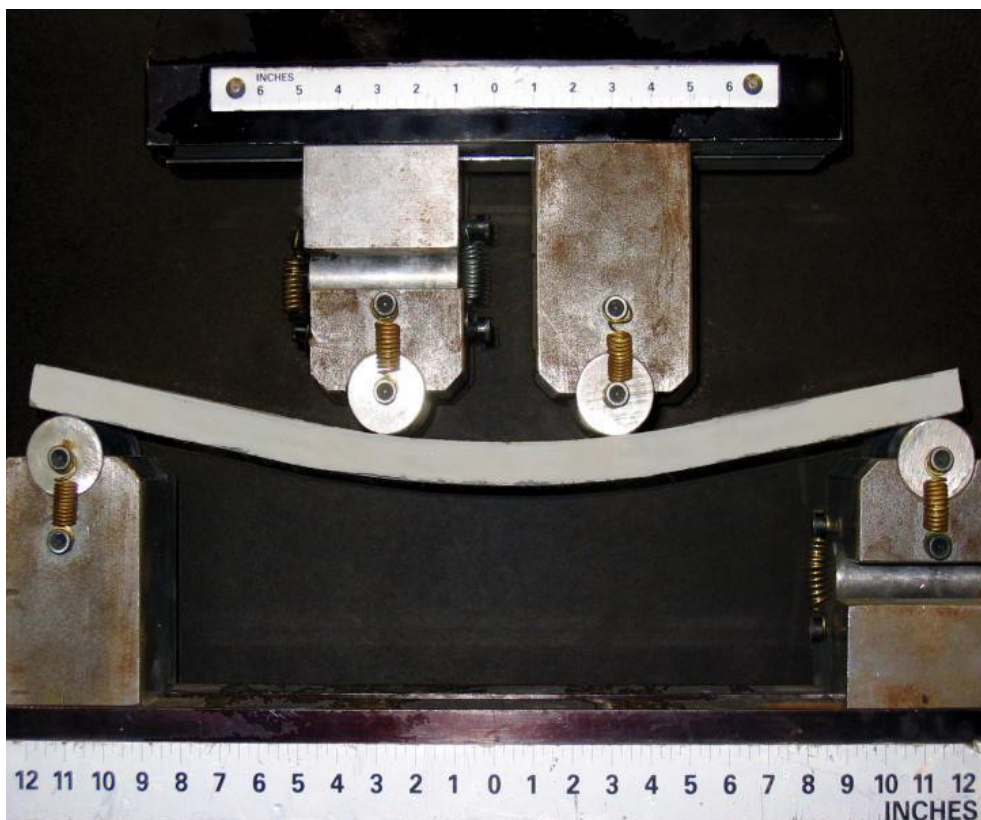
Již zmíněné vlastnosti umožňuje kombinace jemného a hustého minerálního kompozitu a přídavných vláken, jež jsou schopny rovnoměrně absorbovat působící energie v tahu i tlaku. Ductal vydrží maximální namáhání bez jakéhokoliv porušení. Mnou navrhovaná řešení těchto schopností využívají a počítám s jejich plnou životností po desítky let.

Co se týče povrchové úpravy, i zde panuje široká škála možností. Jak uvádí s patřičnou nadsázkou oficiální dokumenty, lze přizpůsobit Ductal barevně i strukturně jako beton, kámen, krokodýlí useň či Lego.

Čerstvá matrice Ductalu je velmi tekutá, dají se proto odlévat jemné detaily.

Trvanlivost

Ductal je uváděn jako materiál s mnohem nižší propustností než má například žula, lze tedy počítat s vyšší odolností vůči změnám ročního období a především mrazu. Toto je připisováno opět velmi husté matici, což z Ductalu tvoří materiál vhodný pro naprosto jakékoliv podnebí. Samozřejmostí je i odolnost vůči momentálním vnějším vlivům jako jsou slabší kyseliny nebo mořská voda a odolnost vůči mechanickému poškození.

Obr. 20: Test ohebnosti Ductalu

Ductal znamená sice vyšší počáteční investici, téměř však odpadají jakékoliv další náklady na údržbu či výměnu na několik desítek let dopředu i u těch nejnáročnějších aplikací.

Tab. 1: Složení Ductalu

Prvek	Množství
Cement	710 kg/m ³
Prach oxidu křemičitého	230 kg/m ³
Mletý křemen	210 kg/m ³
Písek	1020 kg/m ³
Kovová vlákna	160 kg/m ³
Změkčovadla	13 kg/m ³
Voda	140 kg/m ³

Francouzský Ductal samozřejmě není jediným podobným nabízeným materiálem. V USA se používá DASH 47 společnosti CEMCOM, nebo DENSIT od dánské firmy Aalborg Cement. Všechny tyto materiály vykazují obdobné vlastnosti a jsou postaveny na přidávání vláken do kompozitu.

Uvedený materiál mi umožnil rozvinout použitou tvarovou ideu při zachování mimořádné pevnosti v úzkém profilu. Při zachování všech vlastností Ductalu by tvarosloví mohlo jít i mnohem dále, mé řešení ale obsahuje ideální střídmost, počítá se s ním totiž na mnoho let a vůbec není v dnešní době snadné vytvořit „neokoukatelný“ objekt.

4.2 Smaltování

Mluvíme-li o smaltu, jedná se o křemičitou taveninu, která je svým charakterem podobná sklu a porcelánu. Používá se už od dob starověku na dálném východě, odkud se do Evropy dostal kolem 6. stol. n. l. Jako povrchová úprava drobné kovové bižuterie a nádobí se využívá od poloviny 19. stol. Díky mimořádné trvanlivosti a barevné stálosti, symbolizující pouze to nejlepší co trh mohl nabídnout, našel smalt neochvějně uplatnění i v architektuře.

V dnešním průmyslu nachází smaltování využití nejen v architektuře ale i v designu obecně jako technologie úpravy povrchů a nanášení grafických prvků pomocí sítotisku, šablon, či keramického otisku na povrchy speciálních ocelí. Mezi přednosti z hlediska dnešních požadavků patří vysoká hygieničnost (využití ve sterilním prostředí nemocnic), odolnost vůči mechanickému poškození, chemická a tepelná odolnost a díky neporéznímu skelnému povrchu snadná udržovatelnost, oblíbená právě u architektury a městského mobiliáře, neboť povrch znehodnocený běžným vandalismem lze ředidlem snadno „umýt“ do původního stavu. Co se týče výbavy městského exteriéru, nejčastěji jsou smaltovány značení ulic, orientační systémy, reklamní a informační tabule.

Barevné smalty (barvy se určují nejčastěji pomocí vzorníku RAL) jsou postupně nanášeny na základový smalt (předem vypálený při teplotě 900 °C po celém povrchu oceli) a vypalovány za teplot do 850 °C po dobu deseti až patnácti minut, čímž se utvoří celistvý skelný povrch. Pro nanášení barevných vrstev lze využít jak zmíněný sítotisk, tak i stříkání do šablony nebo aplikaci keramického otisku, který, ač je jeho cena vyšší, umožňuje neomezenost barevné škály (otisk už obsahuje všechny barvy, dají se takto smaltovat i fotografie) a použití nejdrobnějších grafických prvků.

Jako materiál je použit speciální ocelový plech určený pro smaltování. U nás je využíván např. KOSMALT (vyráběnou firmou U. S. Steel Košice), ale i jiné plechy spadající pod evropské i světové standardy. Tloušťka plechu se pohybuje kolem 1,5 mm. Plech se před samotným smaltováním upravuje do požadovaných rozměrů vysekáváním či vyřezáváním pomocí laseru, potom se může bombírovat, kdy vznikne určité prohnutí plochy směrem k lícové straně, čímž se sníží další ohebnost materiálu nastávající i při vypalování při vysokých teplotách. U nebombírovaných tabulí se podobného efektu docílí pravoúhle zahnutými okraji.

Obr. 21: Rovné smaltované panely s pravoúhle zahnutými okraji

Obr. 22: Smaltovaný informační panel
v Londýně

4.3 Lisované podlahové rošty

Rošt, odborně pororošt, který využívám u lavičky jako sedací plochu je běžně průmyslově vyráběným standardem. Využívá se u obslužných plošin, nájezdových ramp, mostů a lávek, ploch ke skladování, odvodňovacích systémů, atd.

Tyto rošty se vyrábí za studena lisováním nosných a příčných pásů z nerezové oceli třídy 17, případně konstrukční oceli třídy 11 a to vzájemně proti sobě do klínových zářezů. Vzniklý vysoce odolný rošt lze dále ořezat a obrousit, případně olemovat. Šířka ok (osová vzdálenost mezi pásy) se pohybuje v rozmezí od velmi drobných 11 mm do 66 mm.

Tvarované spony (str. 34, obr. 19) pro připevnění roštu k podložce, které u návrhu využívám mohou být dodávány zároveň s rošty.

4.4 Digitální UV tisk

Tato technologie je využita pro grafiku u výměnných hliníkových tabulek na panelu s mapou (str. 28, obr. 11). UV inkousty s vysokou mírou krytí včetně bílé barvy a několikaletou trvanlivostí v exteriérových podmínkách se v jediné fázi natisknou přímo na požadovaný povrch do maximálních rozměrů $2\,500 \times 1\,250 \times 48$ mm, odpadá proto nutnost využití samolepicích fólií a teprve pak jejich nalepení na podložku. Řešení je ekonomicky výhodné a tisknout se dá jak vektorová, tak bitmapová grafika bez nutnosti jakýchkoliv složitějších předtiskových úprav.

ZÁVĚR

Na závěr nemohu než říct, že mi práce přinesla mnoho nejen z hlediska designérského vývoje, ale posloužila mi i k pochopení určitých vztahů mezi člověkem a prostředím, ve kterém žije a pohybuje se a o němž možná mnohdy ani neví, co vše skrývá. V mnou navrhovaném řešení se odráží osobní pohled, který byl výsledkem zamyšlení se nad situací prostor Bařových závodů. Tento koncept by bylo možné dále rozvíjet a vytvořit tak kompletní vybavení ulic daných prostor, komplexnost řešení se však prozatím drží v rozsahovém rámci bakalářské práce.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] CITY POINT: *Základní informace* [online]. [cit. 2011-09-10]. Dostupný z WWW: <http://citypoint.cz/cp/zakladni_informace.html>.
- [2] WOODHOUSE: *Escofet street furniture* [online]. [cit. 2011-09-10]. Dostupný z WWW: <<http://www.woodhouse.co.uk/escofet>>.
- [3] NOVÁK, Pavel. *Zlínská architektura*. Zlín: POZIMOS, 2008. 2 s. ISBN 978-80-254-3215-0.
- [4] HORŇÁKOVÁ, Ladislava. *Fenomén Baťa : zlínská architektura 1920-1960*. 1. vyd. Zlín: Krajská galerie výtvarného umění ve Zlíně, 2009. 275 s. ISBN 978-80-85052-77-0.
- [5] GAHURA, František Lydie; HORŇÁKOVÁ, Ladislava; GAHURA, Jan. *František Lydie Gahura : 1891-1958 : projekty, realizace a sochařské dílo*. Ve Zlíně: Krajská galerie výtvarného umění, 2006. 99 s. ISBN 80-85052-67-9.
- [6] LEHÁR, Bohumil. *Dějiny Baťova koncernu (1894-1945)*. Vyd. 1. Praha: Státní nakladatelství politické literatury, 1960. 298 s.
- [7] LEHÁR, Bohumil. *Přehledné dějiny národního podniku Svit před znárodněním : 1894 - 1945*. Zlín: Svit, 1959. 112 s.
- [8] IDNES: *Zlín oživí bývalý areál Svitů* [online]. [cit. 2011-09-14]. Dostupný z WWW: <http://ekonomika.idnes.cz/zlin-ozivi-byvaly-areal-svitu-dkw-/ekonomika.aspx?c=A080915_213711_ekonomika_dp>.
- [9] POKLUDA, NOVÁČKOVÁ: *Od národní správy k akciové společnosti* [online]. [cit. 2011-09-14]. Dostupný z WWW: <<http://www.zlin.estranky.cz/clanky/batovy-zavody/svit-narodni-podnik---nastin-historie-od-r.-1960-do-r.-1990.html>>.
- [10] LAFARGE: *A material called Ductal®* [online]. [cit. 2011-09-13]. Dostupný z WWW: <http://www.ductal-lafarge.com/wps/portal/ductal/1-About_Ductal>.
- [11] SMALT®: *Smaltované cedule, Smalt v architektuře* [online]. [cit. 2011-09-13]. Dostupný z WWW: <<http://www.smalt.eu>>.
- [12] LICHTGITTER: *Lisované podlahové rošty* [online]. [cit. 2012-05-10]. Dostupný z WWW: <<http://www.lichtgitter.cz/web/index.php?id=14&lng=cz>>.

[13] CHAMELEON Print: Digitální UV tisk [online]. [cit. 2012-05-10]. Dostupný z
WWW: <<http://www.chameleonprint.cz/cs/uv-digital/>>.

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. 1: Pařížské metro.....	15
Obr. 2: Červené telefonní kiosky v Londýně.....	15
Obr. 3: Parková lavička Portiqoa; mmcité a.s.....	15
Obr. 4: High Line Park v New Yorku.....	16
Obr. 5: Pohled na Red Dot Design Museum v Essenu s orientačním sloupem.....	16
Obr. 6: 3 fáze výstavby strojírný.....	24
Obr. 7: Mrakodrap během výstavby v roce 1937.....	24
Obr. 8: Budova 33 a Centrální sklad obuvi	24
Obr. 9: Opuštěná 26. budova.....	24
Obr. 10: Informační a orientační panel.....	28
Obr. 11: Detail podpěr pro smalt a drážek pro hliníkové tabulky.....	28
Obr. 12: Konstrukce rámu s odjímatelnou spodní deskou.....	29
Obr. 13: Detail kotvení v zemi.....	29
Obr. 14: Panel s číslem budovy.....	31
Obr. 15: Náhled kotvení ke zdi.....	31
Obr. 16: Náhled kotvení ke zdi.....	32
Obr. 17: Lavička.....	33
Obr. 18: Princip konstrukce lavičky.....	33
Obr. 19: Detail spoje.....	34
Obr. 20: Test ohebnosti Ductalu.....	36
Obr. 21: Rovné smaltované panely s pravoúhle zahnutými okraji.....	38
Obr. 22: Smaltovaný informační panel v Londýně.....	39

SEZNAM TABULEK

Tab. 1: Složení Ductalu.....36